

Eksilerfaring, integrering og flerkulturelt biblioteksarbeid.

v. Torgeir Skorgen
(torgeir.skorgen@if.uib.no)

Erfaringer med faget "Norge som innvandringsland"

- Emne 1: Det nye Norge
- Emne 2: Flerkulturell kommunikasjon
- Fleksible kurstilbud:
- Målgruppe: Videregående skoler, biblioteker
 - Eksilsensitivitet: Å forstå flukt og eksilerfaring
 - Minoritetsspråklige familiers møte med den norske skolen
 - Rasisme, diskriminering og antirasistisk arbeid
 - Eksil- og migrasjonslitteratur: Bearbeiding, reforhandling og bevisstgjøring
 - Eksilerfaring, kjønn og globalisering

Integrering og inkludering

- Problemstillinger:
 - Overdriver vi betydningen av kultursensitivitet på bekostning av eksilforståelse?
 - Hvordan kan vi formidle eksilsensitivitet uten at det blir for privat?
 - Blir man mer vidsynt av å oppleve eksil?
 - Kan offentlige biblioteker bidra?

Fra fornorskningspolitikk via multikulturalisme til mangfold

- Integrering som en gjensidig prosess
- Charles Taylors teori om det flerkulturelle dilemma ("The Politics of Recognition" (1992)).
 - Anerkjennelse og respekt for kulturell/religiøs annerledeshet må avveies mot grunnleggende liberale menneskerettigheter (liv, eiendom, ytringsfrihet, trosfrihet, tankefrihet osv.)
 - Tre flerkulturelle verdisøyler:
 - Autentisitet (individualitet)
 - Likhet
 - Likeverdighet

- Vidsyn, likeverdighet og forståelseshorisont:
- Vi må alltid gå ut fra at 'de andre' har noe verdifullt å lære 'oss'
- Utenforperspektiv (Bakhtin): Ordet lever på grenser og bruddflater
- Mangfold: et defensivt begrep?
- Fra kultursensitivitet til eksilsensitivitet?

- Eksilkunnskap er vel så viktig som å ha kunnskap om kultur og kulturforskjeller
- Eksil (lat.: eksilum = forbannelse): Speiler både individers opplevelse av eksil og vår egen samfunnsskapte virkelighet
- De avgjørende vanskene oppstår gjerne i skjæringspunktet mellom kulturtilpasning (akkulturasjon) og eksilerfaring
- Mange kvinner opplever økte muligheter til selvrealisering i eksillandet (f. eks. iranske kvinner i Sverige)

Eksilerfaring, krise og mestring

- Flukt og eksil: ufrivillig opphold i et fremmed land uten mulighet til å kunne vende tilbake i overskuelig fremtid (som følge av flukt)
- Migrasjon: en mer eller mindre selvvalgt forflytning av mennesker over landegrenser, frivillig opphold med mulighet til å vende tilbake
 - "Gråsoneflyktninger": i praksis kan det noen ganger være uklare grenser mellom flukt og migrasjon og politisk og økonomisk motiv

- Flukt og migrasjon kan innebære tap av selvfølelse og kontroll
 - "Mye av den eksilertes liv dreier som om å skape en ny verden en kan ha herredømme over, for å kompensere for forvirrende tap." (Edward W. Saïd).
- Selvfølelsen utfordres av manglende bekreftelse fra andre
- Tap av sosiale speil: venner, slektninger, nettverk, arbeid
- Tap av språklig og kulturell kompetanse

Eksil- og integreringsfaser (idealtypiske)

- 1) Forberedelsesfasen
 - Mer eller mindre overveid
 - Familiemedlemmene kan ha ulik grad av motivasjon

- 2) Flukthandlingen
 - De som ikke er overføringsflyktninger, henvises ofte til menneskesmulere

- 3) Overkompenseringsfasen
 - Overdreven optimisme og tiltakslyst
 - Innsnevret fokus
 - Ignorering av at stress akkumuleres

4) Avkompenseringsfasen

- Ofte den lengste og tyngste fasen
- Reaksjon på at man i lengre tid har tært på reservekreftene
- Psykosomatiske plager: rygg-, nakke- og magesmerter
- Sorg, depresjon, skyldfølelse og angst
 - Fire ganger høyere forekomst av psykiske lidelser blant innvandrerbefolkningen

- Utvikling av mistenksomhet og paranoide trekk
- Rasisme oppleves som et nytt svik
- Nostalgi: idyllisering av forholdene i det tapte hjemlandet

5) Bedrings- og integreringsfasen

- Evne og mulighet til å skape et meningsfylt innhold i hverdagen
- Sårbarhet: behovet å bli sett, bekreftet, hjulpet og anerkjent
- Morsmålet er som oftest "hjertespråket": Det språket man best kan uttrykke emosjonelle og eksistensielle sannheter gjennom

- Kontakten med språket og andre personer fra/i opprinnelseslandet kan virke positivt sammen med motivasjonen for å tilegne seg vertslandets språk og kultur
- Nyansering og realitetsorientering
- Vending av kriseenergien til fremtidsrettet skapende energi

- Tilegnelse av språkferdigheter og sosiale koder
- Verdsetting av det man har forlatt
- Bevisstgjøring på egne ressurser
- Eksilforståelse: Refleksjon, nyansering og avprivatisering
- Blir man vidsynt av eksilerfaring?
- Utenforperspektiv eller utenforskap?

- Hvilken funksjon kan det ha å skrive og lese eksil-/migrasjonslitteratur?
 - For forfatteren: bearbeidelse av tapserfaring og ambivalens, reforhandling av identitet
 - For minoritetsleseren: avprivatisering, normalisering, bearbeidelse, bevisstgjøring
 - For flertallsnorske: innlevelse, forståelse, kunnskap og refleksjon
 - Jonas Hassan Khemiri: *Et øye rødt*
 - Faïza Guène: *Drømmer for gærninger*
 - Mustafa Can: *Tett inn til dagene*

Tilsiktede og utilsiktede følger av inkluderingsregimet

- Lov om introduksjonsprogram for nyankomne flyktninger (2004)
 - Forplikter kommunene og den enkelte flyktning i gjensidige kontrakter om introduksjonsstønning og opplæring i norsk og samfunnsfag og arbeidspraksisplasser
- Erfaringer med konsumerismens gleder og fortryllelser:
 - Krav til økonomistyring, regneferdigheter
 - Forpliktelser ved lån
 - Spill og spilleavhengighet
- Forserte moderniseringsprosesser

- Konsumerismens krav og fortryllelser
- Biblioteket som fristed og demokratisk rom
 - Faïza Guène: "Vi bor i fattige kvarterer hvor du ikke har tilgang på noe, det er ingen kino, ingen biblioteker, ingen bokhandler. Vi går på skoler som har ti ganger mindre midler enn skoler i Paris. Det er et system som er skreddersydd for at de fattige skal forbli fattige" (Dagbladet, 09.02.-09).

- Eksil innebærer en omformingsprosess når det gjelder kjønnsidentitet:
 - Menns tradisjonelle maskulinitetsformer utfordres
 - Kvinner tradisjonelle funksjoner som omsorgsgivere settes under press
- Familie- og ekteskapsproblemer i flyktningfamilier har også sammenheng med de generelle belastningene familiene har vært utsatt for.

- Ikke alle forstår det norske samfunnets krav til punktlighet eller konsekvensene av å komme for sent til jobb eller avtaler
- Tempoet og kompleksiteten i det norske samfunnet fremmed for mange flyktninger
- Fra tause Fatima til Tårnfrid i tidsklemma?
- Hva kan "vi" lære av "dem"?